

Smetani je spisal K. Sabina romantičen tekst brez prave dramatiške vrednosti; a skladatelj je bil vesel, da je vsaj na tem mogel skušati svojo sposobnost. Ker je sam nisem čul, nedostaje mi vsaka sodba o nji. (Dalje prih.)

Strast — propast.

Spisala (vir: dr. Ljudnerjeva enciklopedija) Šmarska.

oželenje je duševno stanje, katero se razvija na podlagi nagonov in izkušnje. Ako doseže poželenje tako visoko stopinjo sile, da se ne da več premagovati, temveč da nadvladuje in vodi mišljenje in čutenje človekovo, tedaj pravimo, da je to strast. Nemški izraz »Leidenschaft« je jako prikladen in karakterističen, kajti to duševno stanje je res nepravilno, neka bolezen, neko trpljenje, ki trapi duha. Večinoma se razvijajo strasti iz nagonov. Kaj pa je nagon? Boljše, nego vsaka defincija nam to pojasni primer. Novorojenec kaže nagon po hrani. Podlaga temu nagonu je temni čut gladu. Kakor se sploh razvijajo nagoni iz stanja neugodja. Nagoni so dvojni, čutni in duševni in prav tako se razločujejo i poželenja v čutna, n. pr. človek poželi jedi, pijače, otrok sladčice itd. in pa duševna — ta si želi lepote, oni modrosti, tega muči domotožje, ukaželjnost itd. Duševna poželenja so končni najvišji vspehi, ki bi se pa brez čutnih nagonov nikakor ne razvila, zato je celo napačno mnenje, da je razvoj više človeške omike v duševnem in moralnem oziru možen le tedaj, ako se iztrebljujejo naravni nagoni. To nikakor ni naloga naše vzgoje, pač pa to, da se iz nižjih položenj razvijajo višja in s toj nalogo se hočemo pečati to pot.

Ako se naravnim človeškim nagonom ustreza ali preveč ali premalo, razvijejo se iz njih strasti. Človek, kateri preveč goji nagon za živež, postane samogoltnež in požrešnež v jedi in pijači

Sam jedei, sam pil,

Sam débel bil.

Iz spolnega gnanja nastane poltnost, iz stremljenja po časti častihlepje, iz poželenja po premoženju skopost, v dražljivosti ima svoj temelj ljubezen, ki se tudi lahko razvije v slepo strast. Najstrastnejša ljubezen se pa često preobrne v najbolj osvetljivo sovraštvo, ako je ne le ne sprejme ljubljene predmet, ampak jo odbija in

pobija. Strasti podoben je duševni pretres, kateri se pa razločuje od nje v tem, da je le trenutno duševno stanje in škoduje bolj telesnemu zdravju, dočim strast uniči človeka moralno, duševno in končno tudi telesno.

Jedna glavnih nalog npravne vzgoje je torej, da se v otrocih zatirajo že od prvega začetka tudi najneznatnejša nagnenja k strasti. Otrok naj se vadi o premagovanju in strahovanju samega sebe, sprijaznevaje se z nekoj naravno disciplino, katera se doseže s pokorščinoj naproti roditeljem in svojcem sploh, v širjem pomenu pa s podrejenjem splošnim božjim in človeškim zakonom.

Veliko oporo ima vsaka strast v samopašnosti ali egoizmu. Človek, v krempljih te ali one strasti, je nehal biti ud človeške drnžbe, zasledovaje le to, kar mu narekuje njegov lastni »jaz«. Otrok naj se torej kakor hitro možno, navaja čutiti se le kakor atom božjega stvarstva, le kot ud človeške družbe, kateri mora podrejati kot tak vse svoje interese in deliti z njo svoje moči. To je prvi pogoj. Nadalje se mora vaditi prenašati tudi neugodja, ki so vir naravnim nagonom, iz katerih izvirajo poželenja in strasti. Deca se mora vtrjevati in krepiti duševno in telesno; krepka, železna volja nadvlada tudi najslabše meso. Kakor se pa pravi, da jabolko ne pade daleč od jablane, velja seveda modrost tega reka kakor merodajno vodilo za vzgojo. Sin, kateri ima vsak dan priliko, opazovati očeta pijanca, stopi navadno v njegove stopinje, hči se navadi gizdavosti, klepetavosti in gonje za zabavami od matere, razvajenec, kateremu se klanja in pokori domača hiša, postane gospodljiv. Ako otrok nima vzornih vzgledov za posnemanje, posnema slabe in postane slab, kakor so slabi oni, ki jih je posnema. Otrok pa, ki se je navadil strahovanja samega sebe, požrtvovalnosti in samozatajevanja od svojcev, ponese te lastnosti s seboj v svet, kjer so mu vodilne zvezdice v boju samim seboj in z življenjem. Značaj se redkokedaj uda strastem, če mu ne porušijo vere v samega sebe sovražne usode težki udarci in prevare. Tako se neredko uda najboljši mož pijančevanju, če n. pr. vidi, da se prezirajo njegove zasluge in duševne vrline in da se šopiri kakor v posmeh neumnost in nezmožnost pod krili protekcije. Tudi strast prevarjene ljubezni se duši z vinom, a v tem, ko je zacelil ranjen egoizem, prodana je navadno vsa nadaljna eksistenca vinu in pijančevanju.

Človek, kateri se je že udal tej ali onej strasti, se navadno težko reši njene sile. Ta narašča bolj in bolj, drvé svojo žrtev proti poginu, soseбно, ker se telo polagoma akomoduje z organičnimi spre-

membami njenemu vplivu. Vzemimo n. pr. pijančevanje. Kaj nam pravi pregovor? »Pijanec se spreobrne, kadar se v jamo zvrne«. Vzlic temu pa je možno, če že ne celo rešiti nesrečnika pretečega konca, vsaj olajšati in ublažiti njegovo tužno stanje. Nekateri menijo, da bi se dala izpodbiti strast s tem, da se vname trpeti za ravno nasprotno strast, kakor se izpodbija klin s klinom, a to nekako nasprotuje zdravemu razumu. Pač pa je upati, da se iztrga žrtev vsaj deloma strasti, ako vplivajo nanjo vzvišene, vzorne razmere, ako jo oduševlja pogled na vzvišen svet, za kar morajo skrbeti krogi, v katerih je dotičnik doma. Imenovati ga smemo bolnika. Pa ne sme niti slutiti, kaj se ž njim namerava, ampak navidezno brez smotra se mora postopati ž njim. In le tisti, do katerega ima največ zaupanja, se bo ponašal z najlepšimi vspehi.

Mnogo lažje se zabrani nagnenje do strasti v otroški dobi. Kakor pa se strast sama ozdravi, zato ima vzgoja veliko odgovornost. Kolikokrat se pripeti, da vpijanijo v svojo zabavo odrasli slabotno otroško glavico, ne da bi pomislili, da se na tak način narava privadi opojnim pijačam in da je to, kar je njim v surovo zabavo, otroku samemu v pogubo. Zopet drugi imajo veselje, dražiti majhnega moža in ga spravljati v nezavestno jezo, da bije okoli sebe in razsaja kakor velik. In koliko nesreč je rodila baš strastna jeza, katera raste in se razvija z otrokom! Tudi poltnost se tako rekoč vzgaja v domači hiši. Nedostojno božanje in ljubkanje malih otrok zamori v njih čut srami in jih prerano dozori za spolno gnanje, kakor tudi takozvani pikantni pogovori v navzočnosti nežnih hčer. Dostikrat se tudi pripeti, da se da zaljublencem — zaradi lepšega — za »garde damo« mlajši bratec ali sestra. Kaj pravi sv. pismo? »Kedor je pohujšal katerega teh malih, bolje bi bilo zanj, da bi si mlinski kamen obesil na vrat in se potopil«.

Torej ne samo z besedo, ampak z dejanjem in vzgledom mora delovati vzgoja na to, da osreči v duševnem in telesnem oziru mlad nareščaj in osigura v njem obstanek in bodočnost narodovo.

